

Совгір Варвара Петрівна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
*Науковий керівник: Красницька Анжела
Віталіївна*, доцент кафедри правничої
лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

Офіційно-діловий стиль реалізується в різних документах (міжнародних угодах, меморандумах, конвенціях, нормативно-правових актах, судових актах, клопотаннях, розпорядженнях, наказах, дорученнях, протоколах, заявах тощо) і служить для зв'язку органів влади з населенням. Він обслуговує сферу офіційних відносин, сферу права та державної політики. Офіційно-діловому стилю властивий імперативний характер.

Однією з найважливіших форм вираження права є юридичний текст. Право завжди прагне текстуальної форми, адже воля правотворця чи правозастосувача, фіксована в письмовій формі, описує матеріальну реальність, точно й чітко виражає правові приписи, передає безпосередній владний вплив на поведінку людини. Юридичним текстом є повідомлення, об'єктивоване у формі письмового документа, оброблене відповідно до типу цього документа, що складається з низки особливих єдностей, які сполучені між собою різними типами лексичного, граматичного, логічного й графічного зв'язку [1, с. 142]. На думку Л. В. Пономарьова, юридичний текст вицленюється з юридичного дискурсу, якщо не враховуються екстралінгвістичні фактори, і являє собою лінгвістичне утворення, що має визначену структуру, в якій відображено результати дискурсивного мислення, послідовність і зв'язність ідей. Поняття юридичний дискурс визначається через поняття тексту і комунікативної ситуації. Юридичний текст стосовно юридичного дискурсу розглядається як елементарна (базова) одиниця юридичного дискурсу, а дискурс в свою чергу – як цілісний текст або сукупність об'єднаних за будь-якими ознаками текстів [2].

Текст права (юридичний текст) як вища комунікативна одиниця відображає специфіку правової сфери та описує реальний світ і поведінку людей у ньому, характеризується змістовою й структурною завершеністю і певним ставленням автора до змісту висловленого. Юридичні тексти як структурні утворення становлять клас об'єднаних загальною комунікативною метою текстів, які використовуються в типових ситуаціях спілкування, мають однаково прагматичну установку та спільні лексичні й стилістичні риси. Юридичні тексти передають безпосередній владний вплив на поведінку людини, можуть

мати конкретні модальні значення наказу, заборони, рекомендації, вимоги, дозволу, пропозиції, попередження, повідомлення, припису, санкції, розпорядження, пояснення, звернення, виконання, примусовості [3, с. 92].

Слушно зазначено, що стиль правових актів концентрує в одне ціле вживання юридичної термінології, юридичних конструкцій і застосування в сфері права вимог сучасної української літературної мови, вимог до мови офіційних документів. Стиль правових актів повинен адекватно відображати волю правотворця чи правозастосувача, доносити її до безпосередніх виконавців за допомогою надзвичайно ретельно дібраних термінів, терміносполук. Він має бути термінологічно суворим, без декларативних положень, емоційно забарвлених та експресивних одиниць. Стиль правових актів повинен забезпечити функціонування права як регулятора влади і, зокрема, точність і повноту вираження волі законодавця. [4, с. 99].

Спільною метою законодавчої техніки є досягнення доступності тексту правових норм із погляду їхнього змісту, що не повинно заважати іншим параметрам мови права, інваріантними рисами юридичного тексту виступають: 1) аргументованість; 2) інтертекстуальність – юридичний текст не самодостатній, він закономірно включає в себе інші тексти; 3) діалогічність форми – юридичний текст, здебільшого, підпорядковується загальній схемі «питання-відповідь...»; 4) тенденція до постійної переінтерпретації [2, с. 199].

На думку А. В. Красницької, офіційно-ділові тексти формуються на ґрунті писемної реалізації літературної мови. Воля законодавця фіксується в писемній формі, точно й чітко виражає правові приписи та сприяє ефективності правового акта. Втрата знакової форми обов'язково тягне за собою і втрату волевиявлення, оскільки воля держави не може бути виявлена інакше, ніж через писемну форму. Письмові тексти завжди є результатом цілеспрямованого, свідомого документування явищ об'єктивної дійсності з метою надійної передачі інформації у часі й просторі [4, с. 293–294].

І. Царьова стверджує, що тексти джерел права поділяються на підгрупи: тексти нормативно-правових актів, тексти судових і адміністративних прецедентів, тексти нормативно-правових договорів, доктринальні правові тексти і канонічні тексти. Кожна група текстів володіє власною лінгвістичною специфікою, а саме: лексичними, синтаксичними, пунктуаційними, стилістичними, семантичними, прагматичними та іншими особливостями, які повинні стати предметом самостійних наукових досліджень [5, с. 79]. Текст правового акта як одна з найважливіших життєвих форм вираження права передає безпосередній владний вплив на поведінку людини; наказує, забороняє, дозволяє, рекомендує, змінює, описує реальний світ та поведінку людей; відображає суспільне життя через правові норми як правила належної та обов'язкової поведінки;

характеризується змістовою й структурною завершеністю та певним ставленням автора до змісту висловленого [1, с. 143].

Прикладні юридичні тексти за будовою ще більш складні. Цей елемент об'єднує різноманітні тексти правозастосовних актів, які, своєю чергою, поділяються на підгрупи судових, адміністративних та інших юридичних текстів. Зазначені групи текстів також можуть бути структуровані за різними підставами. Судові правозастосовні тексти можуть поділятися за процесуальним критерієм, адміністративні – за сферами діяльності органів, які їх приймають. Поруч з правозастосовними текстами цей елемент структури юридичної мови включає тексти інших правореалізаційних актів (позовних заяв, договорів та ін.) [5, с. 79].

Внутрішньо-стильовими рисами офіційно-ділового стилю є: однозначність, послідовність, точність викладу фактів, лаконічність формулювань, чіткість висловлювань, логічна завершеність висловленої думки, що визначається призначенням документів – інформувати про безперечні факти.

Юридичний текст складається з послідовно об'єднаних вербальних засобів (висловлювань, міжфразових єдностей). Головна, загальна мета створення будь-якого юридичного тексту – повідомлення інформації. Загальна кількість інформації, що наявна у тексті, – це його інформаційна насиченість. «Письмові тексти завжди є результатом цілеспрямованого, свідомого документування явищ об'єктивної дійсності з метою надійної передачі цієї інформації у часі й просторі» [4, с. 293–294]. Особливостями письмових юридичних текстів є нормативність та офіційність. Мова текстів правових актів абстрагується від індивідуальних мовних особливостей людей, що вимагає певної формальності мови, застосування стандартних термінів, усталених мовних конструкцій із суворо встановленими правилами їх тлумачення. Однією з характерних особливостей юридичних текстів є їх понятійно-змістова навантаженість термінами, що викликано необхідністю точно і чітко оцінювати правові або позаправові дії людей [1, с. 143].

Таким чином, особливостями юридичних текстів є нормативність, офіційність, імперативність, аргументованість

Список використаних джерел

1. Красницька А. В. Текст правового акта як засіб юридичної техніки. *Тиждень науки-2019*. Гуманітарний факультет. Тези доповідей наук.-практ. конф. (15–19 квітня 2019 р.). Запоріжжя : ЗНТУ, 2019.

2. Пономарьова Л. В. Юридичний текст як формальне вираження юридичного дискурсу. URL: <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789>

3. Красницька А. В. Лінгвістичні засоби законодавчої техніки. *Дні науки Національного університету «Києво-Могилянська академія» на факультеті правничих наук, 2012–2013 : тези наукових доповідей*

та повідомлень : (Київ, 5 груд. 2012 р. та круглих столах 24 та 29 січ. 2013 р.). Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія», Ф-т прав. наук. Київ : НаУКМА, 2013. 275 с.

4. Красницька А. В. Юридичні документи : техніка складання, оформлення та редагування : Посібник. 2-е вид., доп. і переробл. Київ : Парламент. вид-во, 2006. 528 с.

5. Царьова І. Лінгвопрагматичний аспект дослідження юридичного тексту. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки*. 2019. № 1.

Чернявська Олена Сергіївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 2

Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: Проценко Галина

Петрівна, старший викладач кафедри
правничої лінгвістики Національної академії
внутрішніх справ

РОЛЬ І МІСЦЕ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ І НАУКОВОЇ ДОКТРИНИ В ЛІНГВІСТИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗАХ

На будь-якому етапі судово-експертної діяльності вкрай важливим є звернення до джерел, передусім нормативних актів та наукової доктрини, задля забезпечення законності, допустимості використання засобів, методів(способів) проведення експертних досліджень, вмотивування їх висновків, повноти та об'єктивності, достовірності.

Зокрема, під час проведення лінгвістичної експертизи посилання на джерела є обов'язковим. По-перше, звернення до джерел зумовлене необхідністю використання під час судово-експертної діяльності визначених у нормативно-правових актах або у наукових доктринах дефініцій. Так, у Законі України «Про судову експертизу» зазначається, що судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об'єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду.

Поняття лінгвістичної експертизи, на жаль, не має чіткого закріплення на законодавчому рівні, проте її дефініцію можна знайти у працях відомих науковців. Ажнюк Л. В у своїй науковій статті визначає, що лінгвістична експертиза – це спеціалізоване мовознавче дослідження текстових матеріалів та інших мовних об'єктів для з'ясування питань, що можуть мати юридичні наслідки. У наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та